

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle İlgili Yapılan Çalışmaların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Nurgül ERBAĞCI¹

Özlem KAF²

Öz: Günümüzde eğitim programlarının uygulama sürecindeki eksikliklerini belirlemek ve bu programları güncelleştirmek için birçok araştırma yürütülmektedir. Bu çalışmada ise 2005 – 2019 yılları arasında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili yapılan araştırmaların, araştırmanın hazırlandığı üniversiteler, makaleyi hazırlayan yazar sayısı, araştırmalarda kullanılan yöntemler, veri toplamada kullanılan araçlar ve araştırmaya dâhil edilen çalışma grubu \ örneklem, araştırmaların ele aldıkları program öğeleri, üzerinde çalışılan öğretim programı ve sınıf düzeyi gibi değişkenler açısından dağılımının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda online tarama yapılarak ölçütlere uyan 32 makale ve 20 teze ulaşılmıştır. Bu makale ve tezlerden elde edilen araştırma verileri, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonunda, analiz edilen makale ve tezlerde çoğunlukla nicel araştırma yöntemi uygulandığı ve veri toplama aracı olarak ise anket kullanıldığı; çalışma grubu \ örnekleminin öğretmenlerden oluşturulduğu; eğitim programının tüm öğelerinin birlikte ele alındığı; 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programları üzerinde çalışıldığı; 1. 2. ve 3. sınıf düzeylerini birlikte ele aldığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler:
Hayat Bilgisi Öğretim Programı, Hayat Bilgisi Dersi, Doküman İnceleme.

An Analysis of the Studies on Social Science Course Curriculum in terms of Various Variables

Abstract: Nowadays, many studies are carried out in order to determine deficiencies in the implementation of training programs and to update these programs. In this study, it is aimed to investigate the distribution of articles and theses related to the Social Science Curriculum between 2005 and 2019 in terms of variables such as university, number of authors, method, study group, data collection tools, curriculum examined, education programs and grade level. In accordance with this purpose, 32 articles and 20 dissertations were obtained by using computer assisted scanning method. The research data obtained from these articles and theses were analyzed by descriptive analysis method. At the end of the research it is revealed that most of the articles and theses used quantitative research method; and applied questionnaire as data collection tool; ; focused on teachers as a study group; considered all the elements of the education program together; focused on 2005 and 2009 Social Science Curriculum; took into consideration with the 1st, 2nd and 3rd grade levels together.

Key Words:
Social Science Curriculum, Social Science Course, Document Review.

Geliş Tarihi : 28.11.2019

Kabul Tarihi : 18.05.2020

Yayın Tarihi : 29.06.2020

¹ Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD,
nurgul.erbagci@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7411-6781

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD,
ozlemkaf@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1955-2986

GİRİŞ

Bireyler doğdukları andan itibaren yaşam boyu devam edecek olan bir eğitim sürecinin içerisinde yer alırlar. Bu eğitim süreci, yaklaşık olarak beş yaşına kadar bireylerin anne-baba ve yakın çevresi tarafından plansız olarak yürütülür. Beş yaşından sonra ise plansız eğitimin yanı sıra belirli bir hedefe yönelik olarak, kademeler halinde düzenlenmiş planlı bir eğitim süreci başlar. Ülkemizde, okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve orta öğretim kademelerinden oluşan eğitimin en son noktasındaki amaç bilimsel süreç becerilerine sahip, bilime ve sanata önem veren, sosyal ve ekonomik alanlarda sorumluluklarını yerine getirebilen milli, manevi ve kültürel değerlere sahip bireyler yetiştirmektir. Bu hedefe ulaşılabilmesi için tüm kademelerde eğitimin uyumlu bir şekilde yürütülmesi gerekir. Bu ise eğitim programları ile mümkün olur (Bobbitt, 2017).

Eğitim programı kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin birbirleriyle uyumlu bir şekilde planlanmasını kapsar. Kazanım ögesi, süreç sonunda bireye kazandırılması planlanan istendik davranışlardır. İçerik ögesi kazanımlara uygun biçimde belirlenen konular bütünüdür. Öğrenme öğretme süreci, kazanımlara ulaşmak için uygulanan öğrenme-öğretme modelleri, stratejileri, yöntem ve tekniklerini kapsar. Ölçme değerlendirme ögesi ise öğrenme-öğretme süreci sonunda hedeflenen davranışların test edilerek, ne kadarına ulaşıldığının belirlenmesini ve eğitimin kalite kontrolünün yapılmasını içerir (Demirel, 2012). Eğitim programını oluşturan dört temel öğe, sistematik bir bütünü oluşturur. Bu bütünü oluşturan öğelerin toplamından farklı olsa da öğelerin birinde ortaya çıkan sorunun diğer öğeleri de etkilemesinin bir sonucu olarak işlerliğini yitirebilmektedir (Gültekin, 2017). Eğitim programı, birey, toplum, konu alanı temel alınarak, gereksinimler doğrultusunda ve dört temel öğenin (amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci, değerlendirme) birbirleriyle uyumu göz önüne bulundurulmuş olarak geliştirilir. Gültekin (2017)'nin Hauenstein'dan aktardığına göre program geliştirme eğitimin nihai hedeflerine ulaşmak üzere öğretim süreci boyunca işe koşulan amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin ve bu öğeler arasındaki dinamik ilişkilerin araştırılması, düzenlenmesi ve düzeltilmesi işidir.

Araştırma ve değerlendirme, program geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Araştırma, program geliştirme ve değerlendirme süreçleri arasında doğal ve döngüsel bir ilişki vardır (Wiles ve Bondi, 1979). Eğitimde program değerlendirme, amaç, içerik, öğrenme-öğretme sürecinin düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirme yöntemleri ve öğretmenin rolüne ilişkin kararların alınmasını sağlar. Böylece değerlendirme sonuçları, program geliştirme uzmanlarına, programa devam etme, programı gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçmeye ilişkin bilgi verir (Demirel, 2012; Kara ve Akdağ, 2017).

Ülkemizdeki program değerlendirme çalışmaları iki düzeyde gerçekleşmektedir. Bunlardan biri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Temel Eğitim ve Ortaöğretim Genel Müdürlükleri ile Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı aracılığıyla resmi olarak gerçekleştirilen çalışmalar, diğeri ise araştırmacılar tarafından yapılan ve lisansüstü tez, makale ve bildiri olarak sunulan bilimsel çalışmalardır (Özdemir, 2009).

Ülkemizde Eğitim Programlarında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1926 yılından itibaren, değişen hedef ve kaynaklara paralel olarak zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. 2005 yılında ise öğretmen merkezli eğitimden, öğrenci merkezli eğitimin benimsendiği yapılandırmacı eğitim anlayışına geçilerek köklü bir değişikliğe gidilmiştir. Eğitimin tüm kademelerinde yapılan bu değişikliklerin etkileri, ilköğretim kademesinin en temel derslerinden biri olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına da yansımıştır. 2005 yılından sonra genel olarak hayat bilgisi dersinin amacı “temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmek.” (MEB, 2017) olarak belirtilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda 2005 yılında yapılan köklü değişiklikten sonra, yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda 2009, 2013, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında tekrar güncellenmiştir. Birey, toplum ve doğa olmak üzere üç öğrenme alanı toplu öğretim yaklaşımı benimsenerek 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında ele alınmış ve bu öğrenme alanlarını kapsayan üç tema belirlenmiştir. Ünite temelli yaklaşım ise 2013 yılından sonra benimsenmiş ve öğrenme alanları altı ünite altında ele alınmıştır. 2013 ve 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında bu üniteler “Ben ve Okulum”, “Ailem ve Evim”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemi Seviyorum” ve “Doğa ve Çevre” olarak adlandırılırken 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında bu ünitelerin bazılarının isimleri değiştirilmiştir. Ayrıca toplumdaki gelişmelere paralel olarak öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler de güncellenmiştir. 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan temel becerilere, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “Yetkinlikler” başlığı altında yer verilmiştir.

Program değerlendirme çalışmalarının diğer bir düzeyi olan bilimsel çalışmalar ise, eğitime yönelik yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesini sağlamakta, böylece sonraki dönemlerde yapılacak olan eğitim faaliyetlerinin planlanmasına ışık tutmaktadır. Günümüzde üniversite sayısının ve lisansüstü eğitime verilen önemin artması ile birlikte eğitim alanında yapılan bilimsel araştırma sayısında önemli bir artış gerçekleşmiştir. Araştırma sayısındaki bu artış, çalışmaların birbirinden kopuk ve dağınık olmasına neden olabilmektedir. Bu durum, araştırmaları bir araya getiren ve araştırmaların eğilimlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir (Özenç ve Özenç, 2013; Yaşar ve Papatğa, 2015). Araştırma eğilimi, bilimsel çalışmaların zaman içerisinde gösterdikleri değişimi ve bu değişiminin yönünü ifade etmektedir. Araştırma eğiliminin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmalarda, ele alınan zaman aralığında elde edilen veriler doğrultusunda, araştırılan konunun geçmişteki durumun tahmin edilmesi ya da gelecekteki durumun öngörülmesi amaçlanır. Chang, Chang ve Tseng (2010) da araştırma eğilimlerinin belirlenmeye yönelik çalışmaların yapılmasının gelecekteki çalışmalara rehber olacağını belirtmiştir.

Alan yazında eğitim programları alanında yapılan çalışmaların, araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Koç, 2015; Ozan ve Köse, 2014; Özdemir, 2009; Yenilmez ve Sölpük, 2014). Benzer bir şekilde eğitim alanındaki çalışmaları ele alan birçok çalışma bulunmaktadır (Akaydın ve Kaya, 2015; Bıkmaç, Aksoy, Tatar ve Altinyüzük, 2013; Demir ve Ekici, 2015; Özenç ve Özenç, 2013; Polat, 2017). Bu çalışmada farklı olarak, Türkiye’de sadece Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını ele alan makale ve tezler incelenmiştir. Bu alanda yapılan araştırmaların incelenmesinin, çalışmaların amaç ve yöntemlerinin eğilimlerini ortaya çıkararak eksikliklerin belirlenmesini ve gelecek çalışmalara yön vermesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, 2005 – 2019 (Eylül) yılları arasında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili yapılan çalışmaları çeşitli değişkenlere (hazırladığı üniversite, yazar sayısı, araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları, çalışma grubu/örneklem, ele alınan öğretim programları, programın öğeleri ve sınıf düzeyi) göre incelemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Araştırmalar, hazırlandığı üniversiteye göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Makaleler, yazar sayısına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Araştırmalar, araştırma yöntemi, veri toplama aracı, çalışma grubu/örneklemine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Araştırmalar, ele alınan program öğelerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Araştırmalar, ele alınan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları’na (2005, 2009, 2015 ve 2017) göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Araştırmalar, ele alınan sınıf düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

YÖNTEM

Bu araştırma Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili yapılan ve Türkiye’de, 2005 yılı ve sonrasında yayımlanan makale ve lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler bakımından dağılımının incelenmesi amacıyla betimsel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırma verileri, doküman incelemesi yoluyla edinilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Doküman incelemesi yapılırken bir dizi aşama takip edilir. Bu aşamalar dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olarak sıralanabilir (Forster, 1995; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın veri kaynağı, makale ve tezlerden oluşmaktadır. Bu çalışmalar online tarama yapılarak edinilmiştir. İncelenen makaleler öncelikle “Google Akademik” ve “Ebschost” veri tabanları, tezler ise Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)’ün tez arama sayfası kullanılarak temin edilmiştir. Tarama yapılırken “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı” ve “hayat bilgisi dersi” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda Türkiye’de, 2005-2019 yılları arasında Hayat Bilgisi Öğretim Programına ile ilgili yayınlanmış 57 çalışmaya ulaşılmıştır. Alan yazın taramasında ulaşılan çalışmalardan üçünün lisansüstü tezinden üretildiği tespit edilmiş, bu çalışmaların sadece makaleleri araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaların ikisi ise kuramsal çalışma olması nedeniyle araştırmadan çıkarılmıştır. Böylece araştırmaya 52 çalışma ile devam edilmiştir. Bu çalışmalara ait yayın türü ve yayın yılı bilgileri Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil edilen çalışmaların 32’si makale, 20’si lisansüstü tezdur. Lisansüstü tezlerin iki tanesi doktora düzeyinde, 18 tanesi ise yüksek lisans düzeyinde hazırlanmıştır. Çalışmalar 2005-2019 yılları arasında yayınlanmıştır. 2008, 2010 ve 2014

yıllarında yayınlanmış herhangi bir makaleye ulaşılammıştır. Araştırmaya 2005 yılından itibaren yayınlanan çalışmaların dahil edilmesinin nedeni 2005 yılında yapılandırmacılık anlayışı ile yeni öğretim programlarının uygulanmaya başlanmasıdır.

Tablo 1.

Araştırmalara ait Bilgiler

	Makale		Tez				TOPLAM	
			Doktora		Yüksel Lisans			
	f	%	f	%	f	%	f	%
2005	1	1.92	-	-	-	-	1	1.92
2006	2	3.85	-	-	1	1.92	3	5.77
2007	1	1.92	1	1.92	3	5.77	5	9.61
2008	-	-	-	-	1	1.92	1	1.92
2009	1	1.92	1	1.92	2	3.85	4	7.69
2010	-	-	-	-	3	5.77	3	5.77
2011	4	7.69	-	-	1	1.92	5	9.61
2012	3	5.77	-	-	1	1.92	4	7.69
2013	4	7.69	-	-	2	3.85	6	11.54
2014	-	-	-	-	-	-	-	-
2015	1	1.92	-	-	-	-	1	1.92
2016	4	7.69	-	-	1	1.92	5	9.61
2017	2	3.85	-	-	2	3.85	4	7.69
2018	6	11.54	-	-	1	1.92	7	13.46
2019	3	5.77	-	-	-	-	3	5.77
TOPLAM	32	61.54	2	3.85	18	34.51	52	100

Yapılan tarama sonunda toplanan makale ve tezler öncelikle, iki araştırmacı tarafından genel olarak okunmuştur. Daha sonra araştırmacılar tarafından makale\tez inceleme formu oluşturulmuştur. Bu form, çalışmanın adı, yazar, yıl, çalışmanın amacı ve alt amaçlar, yöntem (araştırmanın deseni, araştırma grubu\örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizi) bulgular-sonuç-tartışma, öneriler başlıklarını içermektedir. Bu form araştırmacılar tarafından her bir çalışma için doldurulmuştur.

Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz yönteminde, elde edilen veriler, araştırmacı tarafından önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da araştırma amacı doğrultusunda çalışmaların hazırlandığı üniversite, makalelerin yazar sayısı, çalışmaların araştırma yöntemi, veri toplama araçları, çalışma grubu\örneklemi, çalışmalarda ele alınan program öğeleri, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları, sınıf düzeyi olmak üzere yedi tema ve bu temaların içerdiği kategoriler belirlenmiştir. Araştırmacılar birbirinden bağımsız olarak toplanan verileri inceleyerek kodlamıştır. Kodlanan veriler karşılaştırılarak araştırmacılar arasında görüş birliğine varılmıştır. Son olarak düzenlenen veriler sayısallaştırılarak tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili 2005 – 2019 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan 32 makale ve 20 lisansüstü tezin, hazırlandığı üniversite, makalelerin yazar sayısı, araştırmalarda kullanılan yöntem, veri toplama aracı ve çalışma grubu\örneklemi, araştırmaların ele aldıkları program öğeleri, öğretim programı ve sınıf düzeyine göre dağılımları tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Araştırmaların hazırlandığı üniversiteye göre dağılımı incelendiğinde Tablo 2’de görüldüğü üzere, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik en fazla Afyon Kocatepe Üniversitesi (%7.69), İnönü Üniversitesi (%7.69) ve Selçuk Üniversitesi’nde (%7.69) çalışma hazırlanmıştır. Ayrıca Kafkas Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi ve Kocaeli Üniversitesi; Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi; Fırat Üniversitesi ve Dicle Üniversitesinden araştırmacılar ortak çalışma yürütmüştür.

Tablo 2.*Araştırmaların Hazırlanıldığı Üniversiteye göre Dağılımı*

Üniversite Adı	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	3.85	2	3.85	4	7.69
İnönü Üniversitesi	2	3.85	2	3.85	4	7.69
Selçuk Üniversitesi	2	3.85	2	3.85	4	7.69
Muğla Üniversitesi	2	3.85	1	1.92	3	5.77
Ordu Üniversitesi	2	3.85	1	1.92	3	5.77
Anadolu Üniversitesi	1	1.92	1	1.92	2	3.85
Bingöl Üniversitesi	2	3.85	-	-	2	3.85
Fırat Üniversitesi	1	1.92	1	1.92	2	3.85
Kafkas Üniversitesi-Atatürk Üniversitesi	1	1.92	1	1.92	2	3.85
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	-	-	2	3.85	2	3.85
Sakarya Üniversitesi	2	3.85	-	-	2	3.85
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Abant İzzet Baysal Üniversitesi- Kastamonu Üniversitesi-Kocaeli Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Adnan Menderes Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Afyon Kocatepe Üniversitesi- Gazi Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Ahi Evran Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Ankara Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Adnan Menderes Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Balıkesir Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Bursa Uludağ Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Bülent Ecevit Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Cumhuriyet Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Erzincan Üniversitesi	-	-	1	1.92	1	1.92
Fırat Üniversitesi-Dicle Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Gazi Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Gaziantep Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
İstanbul Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Kastamonu Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Kırıkkale Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Rize Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.92
Sinop Üniversitesi	1	1.92	-	-	1	1.923

Makalelerin yazar sayısına göre dağılımı incelendiğinde Tablo 3'te görüldüğü gibi makalelerin %50.00'si iki yazarlı, %40.62'si tek yazarlı olarak yazılmıştır.

Tablo 3.*Makalelerin Yazar Sayılarına göre Dağılımı*

Yazar Sayısı	Makale	
	f	%
İki Yazarlı	16	50.00
Tek yazarlı	13	40.62
Üç Yazarlı	3	9.38

Araştırmaların yöntemi ve veri toplama aracına göre dağılımı incelendiğinde Tablo 4'de görüldüğü gibi, çalışmalarda en fazla nitel araştırma yöntemi (%50.00) ve veri toplama aracı olarak en fazla anket (%26.92) kullanılmıştır. Makalelerde en fazla nitel araştırma yöntemi benimsenerek doküman incelemesi (%25.00) uygulanırken, tezlerde en fazla nicel araştırma yöntemi benimsenerek anket tekniği (%13.46) uygulanmıştır.

Tablo 4.*Araştırmaların Yöntemi ve Veri Toplama Araçlarına göre Dağılımı*

Yöntem-Veri Toplama Araçları	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Nitel Yöntem	22	42.31	4	7.69	26	50.00
Doküman İncelemesi	13	25.00	-	-	13	25.00
Görüşme	7	13.46	3	5.77	10	19.23
Anket (Açık Uçlu Sorular)	1	1.92	-	-	2	3.85
Doküman İncelemesi-Görüşme	-	-	1	1.92	1	1.92
Doküman İncelemesi- (Açık Uçlu Sorular)	Anket 1	1.92	-	-	1	1.92
Nicel Yöntem	8	15.38	12		20	38.46
Anket	7	13.46	7	13.46	14	26.92
Ölçek	1	1.92	5	9.61	6	11.54
Karma Yöntem	2	3.85	4	7.69	6	11.54
Anket-Görüşme	1	1.92	3	5.77	4	7.69
Anket-Görüşme-Gözlem	-	-	1	1.92	1	1.92
Anket (Açık Uçlu ve Likert Tipi Sorular)	1	1.92	-	-	1	1.92

Araştırmaların çalışma grubu\örnekleme göre dağılımı incelendiğinde, Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmalar en fazla sınıf öğretmenleri (%56.61) ile yürütülmüştür. Makalelerin 15'i (%28.85) sınıf öğretmenleriyle yürütülürken, Tezlerin 16'sı (%30.77) sınıf öğretmenleriyle yürütülmüştür. Bununla birlikte makalelerin 13'ünde (%25.00) veriler dokümanlardan edinilmiştir. Bu makalelerde kullanılan dokümanlar, hayat bilgisi dersi öğretim programlarından oluşmaktadır. Tezlerin ikisinin (%3.85) öğrencilerle yürütüldüğü görülmektedir. Öğrenci velileriyle sadece bir makale bulunmaktadır.

Tablo 5.*Araştırmaların Çalışma Grubu\Örnekleme göre Dağılımı*

Çalışma Grubu\Örnekleme	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Sınıf Öğretmeni	15	28.85	16	30.77	31	56.61
Doküman	13	25.00	-	-	13	25.00
Sınıf Öğretmeni Adayı	2	3.85	-	-	2	3.85
Öğrenci	-	-	2	3.85	2	3.85
Sınıf Öğretmeni-Doküman	1	1.92	1	1.92	2	3.85
Sınıf Öğretmeni-Öğrenci	-	-	1	1.92	1	1.92
Öğrenci velisi	1	1.92	-	-	1	1.92

Araştırmaların ele aldıkları program öğelerine göre dağılımı incelendiğinde Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmalarda en fazla Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının bütün öğeleri birlikte (%44.23) incelenmiştir. Ayrıca tek bir program öğesinin ele alındığı araştırmalarda en fazla kazanım öğesine (%30.77) yönelik çalışma yapıldığı görülmektedir. Araştırmaların %7.69'unda ise kazanım ve öğrenme öğretme süreci birlikte ele alınmıştır.

Tablo 6.

Araştırmaların Ele Aldıkları Program Öğelerine göre Dağılımı

Programın öğeleri	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Kazanım-İçerik-Öğrenme Öğretme Süreci-Değerlendirme	13	25.00	10	19.23	23	44.23
Kazanım	11	21.15	5	9.61	16	30.77
Öğrenme Öğretme Süreci	1	1.92	3	5.77	4	7.69
Kazanım-Öğrenme Öğretme Süreci	2	3.85	2	3.85	4	7.69
İçerik	2	3.85	-	-	2	3.85
Değerlendirme	1	1.92	-	-	1	1.92
Kazanım-İçerik-Değerlendirme	1	1.92	-	-	1	1.92
Kazanım-İçerik	1	1.92	-	-	1	1.92

Araştırmaların ele aldıkları Hayat Bilgisi Öğretim Programlarına göre dağılımı incelendiğinde Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmalar en fazla 2005 (%32.69) ve 2009 (%34.61) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları üzerine yoğunlaşmıştır. Makalelerin ikisinde (%3.85) 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları birlikte ele alınmıştır.

Tablo 7.

Araştırmaların Ele Aldıkları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına göre Dağılımı

Üniversite Adı	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2005	6	11.54	11	21.15	17	32.69
2009	11	21.15	7	13.46	18	34.61
2017	2	3.85	1	1.92	3	5.77
2015	1	1.92	1	1.92	2	3.85
2018	2	3.85	-	-	2	3.85
1998-2005	2	3.85	-	-	2	3.85
1998	1	1.92	-	-	1	1.92
1926-1930-1948-1968-1995-1998-2005	1	1.92	-	-	1	1.92
1926-1936-1948-1968-1998-2005-2009-2015-2017-2018	1	1.92	-	-	1	1.92
1936-1948-1968-1998-2005-2009-2015-2017-2018	1	1.92	-	-	1	1.92
1968-1998-2005-2015	1	1.92	-	-	1	1.92
2005 taslak program	1	1.92	-	-	1	1.92
2009-2015	1	1.92	-	-	1	1.92
2009-2015-2017	1	1.92	-	-	1	1.92

Araştırmalarda ele alınan sınıf düzeyine göre dağılımı incelendiğinde Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmalar en fazla ilkököl 1. 2. ve 3. sınıflarının tümünde (88.46) yürütülmüştür. Sadece 1. sınıf düzeyinde yürütülen iki (%3.85) makale bulunurken, 3. sınıf düzeyinde yürütülen bir (%1.92) makale ve bir (%1.92) tez bulunmaktadır. Tezlerin birinde (%1.92) ise 2. ve 3. sınıf düzeyi birlikte ele alınmıştır.

Tablo 8.

Araştırmaların ele alınan sınıf düzeyine göre dağılımı

Sınıf Düzeyi	Makale		Tez		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1. 2. ve 3. Sınıf	28	53.85	18	34.61	46	88.46
1. Sınıf	2	3.85	-	-	2	3.85
3. Sınıf	1	1.92	1	1.92	2	3.85
2. Sınıf	1	1.92	-	-	1	1.92
2. ve 3. Sınıf	-	-	1	1.92	1	1.92

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada 2005-2019 yılları arasında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili yapılan çalışmaların, çeşitli değişkenler bakımından dağılımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik, bilgisayar destekli tarama yöntemi ile 32 makale ve 20 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlerin ikisi doktora 18'i yüksek lisans tezidir. Doktora tezlerinin oldukça az sayıda olması dikkat çekici bir sonuçtur. Hayat bilgisi alanında yapılan çalışmaların incelendiği çeşitli çalışmalarda da doktora tezlerinin azlığı vurgulanmıştır (Bektaş ve Karadağ, 2013; Demir ve Ekici, 2015; Güven ve Ayyayla Püsküllü, 2017; Polat, 2017; Ütkür, 2018). Demir ve Ekici (2015)'e göre, bu durumun nedeni yüksek lisanstan sonra doktora az sayıda kişinin devam etmesi ve doktora öğrencilerinin farklı alanlara yönelmesi olabilir.

Araştırmada incelenen lisansüstü çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde 32 makalenin 26 üniversitede, 20 lisansüstü tezin ise 16 üniversitede yürütüldüğü; toplamda 42 üniversitede konuya ilişkin çalışmanın yürütüldüğü ortaya çıkmıştır. Bu üniversitelerde en fazla dört çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Türkiye'de 78 vakıf, 129 devlet üniversitesi olmak üzere toplam 207 üniversite bulunmakta ve bu üniversitelerin bünyesinde toplam 93 eğitim fakültesi bulunmaktadır (www.istatistik.yok.gov.tr). Türkiye'de bulunan 93 eğitim fakültesinden 42'sinde Hayat Bilgisi Öğretim Programına yönelik çalışmanın yürütülmesi olumlu yönde yorumlanabilir. Buna karşı üniversitelerde en fazla 4 çalışmanın olması ve üniversitelerin çoğunda sadece bir çalışmanın yapılmasının yetersiz olduğu söylenebilir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik daha fazla üniversitede çalışma yapılması, çok kültürlü bir yapıya sahip olan ülkemizde daha geniş alanlarda veri toplanarak, tüm bölgelerdeki bireylerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesini ve bu doğrultuda program değerlendirme ve geliştirme çalışmalarının devam edilmesini sağlayacaktır.

Araştırmada makalelerin yazar sayısına göre dağılımı incelendiğinde, makalelerin daha çok tek ya da iki yazarlı yürütüldüğü ortaya çıkmıştır. Ayrıca üç yazarlı yürütülen sadece üç makale bulunurken, üçten daha fazla yazarın yürüttüğü herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Türkiye'de akademik olarak yükselme ve atama kriterleri incelendiğinde, tek ya da iki yazarlı makalelerin çoklu yazarlarla yapılan çalışmalardan daha çok puan getirdiği görülmektedir (Arık ve Türkmen, 2009; Ozan ve Köse, 2014). Bu nedenle incelenen araştırmaların daha çok tek ya da iki yazarlı olması, araştırmacıların daha fazla puan alabilme beklentileri ile açıklanabilir.

Araştırmanın yöntemi bakımından incelenen makalelerin çoğunda nitel araştırma yöntemi uygulanırken, tezlerin çoğunda nicel araştırma yönteminin uygulandığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte araştırmada kullanılan veri toplama araçları bakımından nitel araştırma yöntemi uygulanan çalışmalarda en fazla doküman incelemesi tekniği kullanılırken, nicel araştırma yöntemi uygulanan çalışmalarda en fazla anket tekniği kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında yer alan benzer çalışmalarda da eğitim ve program geliştirme alanlarına yönelik yapılan çalışmaların nicel araştırma yöntemi benimsenerek desenlendiği belirtilmiştir (Koç, 2015; Ozan ve Köse, 2014; Yaşar ve Papatğa, 2015). Karma yöntemin sınırlı sayıdaki araştırmada kullanılması nitel ve nicel araştırma yöntemlerini tek başına kullanmanın getirdiği sınırlılıklardan kurtulamamasına neden olabilir (Küçüköğlü ve Ozan, 2013; Ozan ve Köse, 2014). Bu nedenle Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik karma yöntemin uygulandığı çalışmaların artırılması gerektiği söylenebilir. Burada dikkat çeken bir diğer bulgu makalelerde en çok nitel araştırma yöntemi ve veri toplama aracı olarak doküman incelemesi ve görüşme teknikleri kullanılırken, lisansüstü tezlerde en çok nicel araştırma yönteminin ve veri toplama aracı olarak da anketin tercih edilmesidir. Benzer bir şekilde alan yazında lisansüstü tezlerin ele alındığı araştırmalarda nicel yöntemin ağırlıklı olduğu belirtilmektedir (Bektaş ve Karadağ, 2013; Bıkmaz vd., 2013; Cansız Aktaş, 2013; Polat, 2017; Şahin, Calp, Bulut ve Kuştimur, 2013). Bu farklılığın nedeni çalışmalarda doküman incelemesi tekniğinin kullanılmasının hem süre hem de maddi bakımdan ekonomik olması, buna karşın lisansüstü tezlerde sadece doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmasının yeterli görülmemesi olabilir. Ayrıca Chen ve Hirschheim'e (2004) göre araştırmacılar nitel araştırma yöntemini, nicel araştırma yöntemine göre daha çok zaman aldığı için tercih etmiyor olabilir.

İncelenen çalışmaların çalışma grubunu örneklemi en fazla öğretmenler oluşturmaktadır. Çeşitli disiplinlerde öğretim programlarının ele alındığı çalışmaların incelendiği bazı araştırmalarda da en çok başvurulan örneklem grubunun öğretmenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bıkmaz vd., 2013; Cansız Aktaş, 2013; Dönmez ve Gündoğdu, 2016; Ozan ve Köse, 2014; Yenilmez ve Sölpük, 2014). Öğretmenlerin seçilmesinin nedeni olarak, öğretim programının uygulayıcısı olmaları ve program hakkında en fazla bilgiye sahip olan grubu oluşturmaları gösterilebilir. Aynı şekilde öğrencilere ve velilere ulaşmak için gereken izin işlemleri, küçük yaşlardaki öğrencilerden veri toplama sürecinde zorluklarla karşılaşılması ve velilere ulaşmanın daha çok zaman ve emek gerektirmesi, araştırmacıların bu örneklem grubunu tercih etmemesinin bir nedeni olabilir. Buna karşın eğitim

programları hem ülkenin, hem de bölgenin, okulun, öğrencinin, velinin vb. ihtiyaç ve isteklerine uygun bireyler yetiştirmeyi amaçlar (Yüksel, 1998). Bu nedenle öğrenciler, veliler, okul yöneticileri gibi eğitim sisteminde yer alan bireylerle yürütülen araştırmaların artırılmasına ihtiyaç vardır.

Araştırmalarda ele alınan programın öğeleri bakımından, incelenen çalışmaların çoğunda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tüm öğelerini birlikte ele alındığı görülmüştür. Demirel'e (2012) göre eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme öğeleri arasında dinamik bir ilişki vardır ve öğeler birbirini etkilemektedir. Bu bağlamda araştırmalarda, öğelerin bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesi amacıyla programın tüm öğeleri birlikte ele alınmış olabilir. İncelenen araştırmalarda, tüm öğelerin ele alındığı çalışmalar dışında en çok programın kazanım boyutu ele alınmıştır. Benzer bir şekilde Polat (2017), program alanında yapılan çalışmalarda en çok kazanım boyutunun incelendiğini belirtmiştir. Bu durumun nedeni eğitim programlarının kazanımlardan yola çıkarak şekillenmesi ve bu alanda yapılan çalışmaların daha kolay uygulanabilmesi olabilir. Bu araştırmada içerik ya da ölçme değerlendirme öğelerinden sadece bir ya da ikisini ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunmuştur. Bıkmaz ve arkadaşlarının (2013) doktora düzeyinde yapılan tezlerin içerik analizine ilişkin yürüttüğü araştırmada da programın bir öğesi olarak içerik seçimi ve düzenlenmesi ile ölçme ve değerlendirme gibi konuların yeterince ya da hiç çalışılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında Matematik, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri derslerine yönelik yapılan çalışmalarda, ölçme değerlendirme ile ilgili çalışmaların program değerlendirme sürecine önemli ölçüde katkı sağlayacağı ve öğretim programının niteliğini artıracığı belirtilmiştir (Kabapınar, 2010; Karakuş, 2010; Öztürk, Yalvaç ve Demir, 2013). Bununla birlikte Coşkun (2011)'a göre eğitim bilimi alan yazınında içerik düzenleme ile ilgili çalışmaların çok az olduğu bunun sonucu olarak da içeriğin düzenlenmesi ile ilgili sınırlı bir şekilde bilgi oluşturulabildiği, içeriğin öğretim için düzenlenebilmesi için ayrıntılı açıklamalara ve sınırlı sayıda örneğe yer veren kaynakların azlığı, ayrıca ders kitaplarında kavramların ele alınış biçimleri, öğretmenlerin ders kitaplarından ve kılavuz kitaplardan yararlanma şekilleri de bu konuda yapılan çalışmaların yeterince olmamasına etki etmektedir.

Araştırmada ele alınan öğretim programları incelendiğinde ise araştırmaların, 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedeni 2005 yılında öğretim programlarında köklü bir değişikliğe gidilmesi, dolayısıyla bu yıllarda araştırma ihtiyacının artması olabilir. Yenilmez ve Sölpük'ün (2014) çalışmasında da 2004 yılında başlayan köklü bir değişim sonunda, eğitim programına yönelik çalışmaların arttığı, 2012 yılından sonra ise eğitim sisteminin değişmesiyle öğretim programlarında yapılması beklenen güncelleme çalışmaları nedeniyle eğitim programlarına yönelik çalışmaların sayısında bir azalmanın yaşandığını belirtmiştir. Buna karşın Koç'un (2015) belirttiği gibi ihtiyaçlara cevap verebilen, güncel ve geçerli bir programın geliştirilebilmesi için program değerlendirme çalışmalarının sürekli bir şekilde yürütülmesi ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda programların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Çalışmalar ele alınan sınıf düzeyi bakımından incelendiğinde, çalışmaların çoğunun tüm sınıf düzeyleriyle (1., 2. ve 3. sınıf) yürütüldüğü ortaya çıkmıştır. Güven ve Ayyayla Püsküllü'nün (2017) çalışmasında da araştırmalarının çoğunluğunun 1. 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarını birlikte ele aldığını belirtmiştir. Bu sonucun nedeni olarak araştırmalarda veri toplama aracı olarak en fazla anket ve doküman incelemesinin kullanıldığı ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının bütüncül bir bakış açısıyla incelendiği gösterilebilir. Çalışmaların en fazla 3. sınıf düzeyinde yürütüldüğü sonucuna ulaşan Ütkür (2018), araştırmasında hayat bilgisi dersinde kullanılan yöntem ve tekniklere yönelik çalışmaları incelemiş ve araştırmalarda en fazla deneysel yöntemin kullanıldığını belirtmiştir. Kara ve Akdağ (2017) da program değerlendirme çalışmalarının tüm eğitim kademelerini kapsayacak şekilde geniş olabileceği gibi sadece belirli bir sınıf düzeyi için hazırlanmış bir ders kitabının incelenmesi gibi dar kapsamda da olabileceğini belirtmiştir. Programın tüm sınıf düzeylerinde ele alınması bütün bir şekilde değerlendirmesini sağlaması bakımından olumlu olarak yorumlanabilir. Buna karşın, özellikle birinci sınıfta öğrencilerin okuma yazma bilmemesi gibi özel durumlar eğitim öğretim sürecini farklılaştıracağı düşünülürse, tek bir sınıf düzeyinde çalışmaların az olması da önemli bir yetersizlik olarak görülebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını ele alan araştırmalar amaç ve yöntemleri bakımından niceliksel olarak incelenmiştir. Daha sonraki çalışmalarda bu araştırmaların niteliksel olarak incelenmesi önerilebilir. Bununla birlikte elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ya da ölçme değerlendirme öğelerinden sadece birinin ele alındığı, özellikle içerik ile ilgili çalışmaların azlığı göz önünde bulundurulursa içerik öğesine yoğunlaşılması, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili karma yöntem uygulandığı ve farklı örneklem grubunu (öğrenci, veli, okul yöneticileri vb.) içine alan çeşitli araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

(* Araştırmaya dahil edilen çalışmalar)

- Akaydın, B. B., & Kaya, S. (2015). Türkiye’de ilkököl hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında yapılan ve ulusal indeksli dergilerde yayınlanan araştırmalara yönelik bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 251-264.
- *Aktaş, N. (2011). İlköğretim 1-3. sınıf hayat bilgisi ders programının besin ve beslenme ile ilgili kazanım ve etkinlikler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 23-31.
- *Alak, G. & Nalçacı, A. (2012). Hayat Bilgisi Öğretim Programı öğelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 36-51.
- Arık, R. S., & Türkmen, M. (2009). *Eğitim bilimleri alanında yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi*. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Antalya.
- *Aydemir, H., Karalı, Y., & Çelik, Ö. (2018). Hayat Bilgisi 2. sınıf dersinde yer alan dün, bugün, yarın temasında geçen kazanımların gerçekleştirme düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 6-21.
- *Aykaç, N. (2011). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- *Bahar, M., Erdaş, E., & Özel, R. (2013). İlköğretim hayat bilgisi programında çevre eğitimi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 1-25.
- *Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- *Bektaş, M. (2013). Birinci sınıf hayat bilgisi dersindeki demokratik hayata hazırlayıcı kavramlara yönelik öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(4), 2419-2433
- Bektaş, M., & Karadağ, B. (2013). Hayat bilgisi öğretimi alanında yapılan lisansüstü tezlerinin eğilimleri ve değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 113-129.
- *Bektaş, M., Sellum, F. S., & Polat, D. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın 21. Yüzyıl Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 9(1), 129-147.
- Bıkmaz, F. H., Aksoy, E., Tatar, Ö., & Altınyüzük, C. A. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 288-303.
- Bobbitt, J. F. (2017). *Eğitim Programı* (M. E. Rüzgar, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cansız Aktaş, M. (2013). Yeni matematik öğretim programları ile ilgili araştırmalar için 5n-1k: Lisansüstü tezler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(197), 209-227.
- Chang, Y. H., Chang, C. Y., & Tseng, Y. H. (2010). Trends of science education research: An automatic content analysis. *Journal of Science Education and Technology*, 19(4), 315-331.
- Chen, W., & Hirschheim, R. (2004). A paradigmatic and methodological examination of information systems research from 1991 to 2001. *Information System Journal*, 14, 197-235.
- Coşkun, M. K. (2011). *Kavram Öğretimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- *Çakır, G. (2007). *Yeni Hayat Bilgisi Programında yer alan kazanımların önerilen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilebilirlik düzeyinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- *Çaycı, B. (2018). 2017 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğretmen aday görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 3(6), 74-98.
- *Çelik, Ö. (2017). *2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- *Demir Baysal, E. (2008). *2005 ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki öğrenci etkinliklerine yönelik öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- *Demir, M. K. (2016). Hayat bilgisi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen aday görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 157-171.
- Demir, M. K., & Ekici, B. (2015). Hayat bilgisi eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(5), 47-65.

- *Demir, S. (2007). *İlköğretim okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Kayseri ili örneği)* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dönmez, B., & Gündoğdu, K. (2016). 2000-2016 yılları arasında Türkçe öğretim programları alanında yayımlanan makale ve tezlerin analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2109-2125.
- *Duran, M., & Solak, E. (2018). Hayat bilgisi dersi 1. sınıf öğretim programındaki kazanımların değerler açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1345-1360.
- *Dündar, H., & Hareket, E. (2016). Türkiye’de ilköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 85-103.
- *Esemen, A., & Sadioğlu, Ö. (2019). 2018 Tarihinde Yenilenen Hayat Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarında Ulusal Değerler. *Academy Journal of Educational Sciences*, 3(1), 14-27.
- *Geçit, Y. & Gençer, G. (2011). Hayat bilgisi dersinde kazandırılması beklenen değerlere ilişkin veli görüşleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 78-90.
- *Gömleksiz, N. M. & Bulut, İ. (2007). Yeni Hayat Bilgisi Öğretim Programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 67-88.
- *Gözel, Ü. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- *Gülener, S. (2010). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’na ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi (Şanlıurfa örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Gültekin, M. (2017). *Program Geliştirmeye İlişkin Temel Kavramlar*. B. Oral & T. Yazar (Ed.). Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme (s. 1-37) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- *Gümüş, M., & Aykaç, N. (2012). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının değerlendirme ögesinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 59-68.
- *Güven, S. (2010). Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının girişimcilik özellikleri açısından incelenmesi. *Education Sciences*, 5(1), 49-57.
- Güven, S., & Ayyayla Püsküllü, M. (2017). Hayat bilgisi ders kitapları ile ilgili yapılan çalışmaların içerik analizi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 75-86.
- *Hızlı Alkan, S. (2016). *Uygulanan Hayat Bilgisi Öğretim Programının Yerelleşmesine yönelik ihtiyaç analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun
- Kabapınar, Y. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler (4-5. sınıf) programları’ndaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 776-791.
- *Kalafatçı, Ö. (2017). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Ordu ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi., Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Kara, A., & Akdağ, M. (2017). *Program Değerlendirme Modelleri*. B. Oral & T. Yazar (Ed.). Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme (s. 469-489) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karakuş, F. (2010). Ortaöğretim matematik dersi öğretim programında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik öğretmen görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 457-488.
- *Karaman, P. (2019). Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki öğelerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İğdır University Journal of Social Sciences*, (17), 347-367.
- *Karasu Avcı, E., & Ketenoğlu Kayabaşı, Z. E. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Journal of Values Education*, 16(35), 27-56.
- *Kaya, S. (2009). *Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki duyuşsal yoğunluklu kazanımların değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- *Kayalar, D. (2007). *İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi Ders Programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- *Kazu, H., & Aslan, S. (2012). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik görüşlerinin incelenmesi (nitel bir araştırma). *Turkish Studies*, 7(2), 693-706.

- *Kılınç, M., & Ersoy, A. (2013). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etik bilinç geliştirme açısından öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2) 109-126.
- Koç, E. S. (2016). Türkiye’de ilköğretim programlarının değerlendirilmesine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2005–2014). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 198-216.
- *Korkmaz, İ. (2006). Yeni ilköğretim birinci sınıf programının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 419-431.
- *Kuşun, A. (2013). *Hayat Bilgisi Dersi Programının araştırma becerilerine ulaşabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Nitel bir araştırma)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Küçüköğlü, A., & Ozan C. (2013). Sınıf öğretmenliği alanındaki lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2013(12), 27-47.
- MEB. (2017). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- *Narin, D. (2007). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- *Ocak, G., & Beydoğan, H. (2005). İlköğretim okulları 3. sınıf hayat bilgisi ders içeriğinin amaçlarla tutarlılık ve öğrenci seviyesine uygunluk açısından yeterlilik düzeyi (standart belirleme-Erzurum il örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 109-132.
- *Ocak, G., & Gündüz, M. (2006). 1998-2005 Hayat Bilgisi Ders Programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar il Örneği). *Milli Eğitim Dergisi* 172, 40-54.
- *Ocak, G., & Yıldız, S. Ş. (2011). 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Nitel bir araştırma). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (2), 861-879.
- *Orhan, A. (2013). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının karakter eğitimi açısından öğretmen ve öğrenci perspektiflerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Ozan, C., & Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 116-136.
- Özenç, M., & Özenç, E. G. (2013). Sınıf öğretmenleri ile yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin yöntem bölümü açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13 (1). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1500/18155>
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- *Özkan, E. (2012). *2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Piaget’in çocukta anamizm (canlandırıcılık) olgusuna uygunluğu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- *Öztürk, A. (2017). Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında çocukların katılım hakkı: tarihsel bir analiz. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 864-890.
- Öztürk, N., Yalvaç, H. G., & Demir, R. (2013). İlköğretim 4-5. Sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programlarındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 25-36.
- *Öztürk, T. (2015). Öğrencilerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 271-292.
- *Öztürk, T., & Kalafatçı, Ö. (2006). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 58-74.
- Polat, H. (2017). Türkiye’de 2005-2017 tarihleri arasında hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılmış lisansüstü çalışmalar üzerine bir değerlendirme. *Electronic Turkish Studies*, 12(33), 337-360.
- *Sıcak, A., & Eker, C. (2016). Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımlarının öz düzenleme becerileri açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 129-145.
- Şahin, D., Calp, Ş., Bulut, P., & Kuşdemir, Y. (2013). Sınıf öğretmenliği eğitimi bilim dalında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli kriterlere göre incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(3), 187-205.

- *Tunalı, F. (2009). *Yeni ilköğretim 1., 2., ve 3. sınıf Hayat Bilgisi Programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- *Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- *Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Balıkesir ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- *Uçuş Gündal, Ş., & Demirbaş, İ. (2017). 2009, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programının yaratıcı düşünme açısından karşılaştırılması. *Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(29), 969-990.
- *Uğur, T. (2006). *2005 ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Uşak ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- *Uysal, A. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında belirtilen strateji, yöntem ve teknikleri uygulamadaki yeterlik düzeylerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- *Ütkür, N. (2018). Hayat bilgisi derslerinde kullanılan yöntem ve etkinliklerin tespiti: Lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 101-122.
- Wiles, J., & Bondi, J. (1979). *Curriculum development: A guide to practice*. Ohio: Bell and Howell Company.
- www.istatistik.yok.gov.tr
- Yaşar, Ş., & Papatğa, E. (2015). İlkokul matematik derslerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2).
- *Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- *Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim programlarında değerler: Hayat Bilgisi dersi örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 725-733.
- Yenilmez, K., & Sölpük, N. (2014). Matematik dersi öğretim programı ile ilgili tezlerin incelenmesi (2004-2013). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-42.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (1998). Okula dayalı program geliştirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(4), 513-525.